

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

БЕДЕЛ БЕЛЕСТЕР ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМИ ЕҢБЕК

(С.С. Сатыбалдин. Қазақстан тәуелсіздігіне 20 жыл: Реформалар, Бағдарламалар, Нәтижелер, Кеңестер. Алматы, 2011. – 320 б).

Қазақстан жаңғырту үдерістерінде келешегінің келбетін қалыптастыра отырып, әлеуметтік құрылымның негізгі басымдықтарын сақтап келеді. Қазақстан қоғамы өзінің құндылықтарын қайта бағалау мен ұлттық бірегейлігін іздеудің қиын жолын өткерді. Өткенді және қазіргі Қазақстан туралы, тіпті посткеңестік аумақ түгіл алыс шетелдердің ауқымды ғылыми ортасына кеңінен танымал талантты ғалым Сағындық Сатыбалдиннің, тәуелсіздігіміздің 20 жылы ішінде Қазақстан экономикасында болғанның бәрін дерлік, ғалым өз лабораториясынан өткізген жаңа монографиясын қолға алдық (С.С. Сатыбалдин. Қазақстан тәуелсіздігіне 20 жыл: Реформалар, Бағдарламалар, Нәтижелер, Кеңестер. Алматы, 2011. – 320 б). Бұл ауқымды еңбектің бұған дейінгілерден ерекшелігі сол – автор «Бүгінгі Қазақстан қалай қалыптасты?» – деген сұраққа нақты жауап бере отырып, жаһандану заманындағы отандық экономикаға әлемдік экономиканың қатыстылығын, сондықтан да ықпалдастықтар мен «тосын сыйларға» қарсы тұра білу жайлы ғылыми ойын ортаға салғандығында.

Экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҰҒА-ның академигі Сағындық Сатыбалдиннің бұл кітабында Қазақстан Республикасының экономикалық дамуына негіз болған басты «күштер» ғылыми сараптаудан өткізілген. Ғылыми еңбек тәуелсіз еліміздің 20 жылғы экономикалық шежіресін жасаумен ғана емес, сондай-ақ Қазақстанды әлемдегі бәсекелестікке қабілетті елу елдің қатарына қосу үшін не істелінді, не істелінуі керек? – деген сұраққа жауап іздейтіндер үшін таптырмас деректер көзі, ғалым автордың қазақ тілінде шығып отырған бұл екінші кітабы ғылыми ортаға ғана емес, сонымен бірге Қазақстанның бүгінгі мен болашағына зер салғысы келетін қалың оқырманға арналған. Ғылыми еңбектің тілі жеңіл, ойы түсінікті.

Монографиялық зерттеу жұмысында қамтылған уақыт мерзімі тым ауқымды: Кеңес одағы құрамындағы Қазақстанның экономикалық жағдайымен, егемендік жылдарындағы Қазақстанның экономикалық даму барысы, осы жолдарда кездескен түрлі қиыншылықтарды жеңудегі атқарушы биліктің жұмысы жан-жақты сарапталған. «Кіріспе», «Ел мен Елбасы», «Экономикалық реформалар», «Экономикалық бағдарламалар», «Экономикалық реформалар мен бағдарламалардың нәтижелері» және «Экономиканы дамыту туралы кеңестер» – деп аталатын алты тараудан тұратын монографияда бүгінгі Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық бейнесін суретке түсіргендей баяндаған ғалым еліміздің болашағына да көз жүгірткен.

Ғалым өз еңбегінде назар аударарлық біртұтас, егеменді Қазақстанның барлық болмыс-бітімін және оның болашаққа жасаған жоспарларын Президент Н. Ә. Назарбаевтың қызметімен тығыз байланысты қарастырған. Сөйтіп автор бүгінгі Қазақстан және оның таяу болашақтағы болмыс-бітімі Елбасы феноменінің көрінісі деген ойға келді. Осындай тұжырым жасаған ғалым Қазақстанның тұңғыш Президенті және бүгінгі көшбасшысы Н.Ә. Назарбаев тек бір мемлекеттің ғана басшысы емес, сондай-ақ бүкіл әлемдік деңгейде соны әрі аса өміршең ұсыныстар айта алған дүниежүзілік деңгейдегі кемел қайраткер, – деген тұжырым жасайды.

Қазір қалай болғанда да, Қазақстан «дүниені дүрліктірген» бүкіл әлемдік экономикалық қаржы дағдарысынан онша қиналмай шыға алатын, әлемдегі санаулы мемлекеттердің бірегейі ретінде көрсеткен.

Бұл ретте Елбасымыздың және ол жасақтаған атқарушы биліктегі менеджменттің қызметі орасан зор. Демек Қазақстанның барлық бүгінгі дамуы Елбасының қызметімен тығыз байланыста қарастырылуы табиғи заңдылық.

Монография пікір сандылығымен зерттеген уақыт кеңістігінің ауқымдылығымен, айтылған ойлардың нақты болуымен, сондай-ақ экономикалық мәтіндерді қарапайым тілмен түсіндіруімен құнды. Бұрынғы еңбектерінде 1997 жылғы Азия дағдарысын, 2007 жылғы басталған АҚШ

ипотекалық жүйесіндегі дағдарысты күні бұрын ескеріп, оның зардабын азайтудың жолдарын көрсетіп берген автор бұл еңбегінде де алда «алапат дағдарысқа» тақап келе жатқанымызды, оның әсерін ауыр сезінбеу үшін, бүгіннен бастап не істеу керектігін, атқарушы билікке де, кәсіпкерлерге де, қарапайым қалың бұқараға да түсіндіріп береді. Сондықтан кітап көптің көкейінен шығатыны «сөзсіз» – деген ойдамыз.

Сағындық Сатыбалдин өзінің кең құлашты, зор талантты тұлғалығымен ғана емес, еңбекқорлығымен де ерекшеленетін ғалымдар тобына жатады. Ол, әсіресе, тәуелсіз елдің экономикасын көтеруде, атқарушы билікке көп көмектескен ғалымдар қатарында болған тұлға. Осы уақытқа дейін оның 14 кітабы жарық көрген екен, солардың ішінде ел экономикасындағы ойтұжырымдарын дер кезінде билікке жеткізіп отырғандығында. Сондай-ақ осы айтып отырған монографияның атауынан-ақ көрініп тұрғандай, еңбек толығымен туған отанымыз – Қазақстан Республикасы тәуелсіздік кезеңнен бері жүріп өткен «соқтықпалы, соқпақсыз» жолдарда кездескен қиындықтар мен оларды жеңудегі билік қолданған іс-шаралар ғылыми тұрғыдан жан-жақты талданған. Бұл сонымен де құнды еңбек.

Монография мейлінше мол ауқымды зерттеуге арналғандықтан да мұндағы деректер мен дәйектер аса қызғылықты және бағалы. Бұл дәйектер мен деректердің бәрі біздің тарихымыз екені белгілі. Олай болса, академик Сағындық Сатыбалдин «Қазақстан қандай жағдайды неліктен бастан кешті, қалайша қысқа мерзімде дамыды, дағдарыс салдарынан Қазақстан экономикасындағы өсім не себептен тежелді, дағдарыс қыспағын сезінбеу үшін Қазақстан не істеу керек, өз экономикасын құрылымдауда еліміз қандай талаптарды ұстануы тиіс? – деген өміршең де өзекті сұрақтарға жауап бере отырып, автор Қазақстанның бүгінгі болмысы қалай ақиқатқа айналғанына ғылыми негіздеме жасаған. Автордың назарынан бірде-бір қаржы-экономикалық құрылым тыс қалмаған.

Қазіргі таңда елімізде “Қазақстан – 2030” стратегиясын іске асыруда, көптеген әр салаларда бағдарламалар анықталған, солардың бірі “2010–2020 жылдарға арналған индустриялы-инновациялық даму бағдарламасын” жасап, қарқынды түрде жүзеге асыру үстінде. Жалпы алғанда бұл бағдарлама еліміздің, ұлтымыздың сапалық өсуін қамтамасыз ететін “үкілі үміт” деуге болады. Сондықтан да оның жай-жапсарын түсіндіру мәселесі де осы монографияның зерттеу шеңберіне енген. Автордың ойы бойынша: «қорыта айтқанда, елдің жоғарғы билігі әрбір қазақстандықтың дұрыс өмір сүруі үшін қолдан келгеннің бәрін жасап жатыр. Тек әркім сол мүмкіндікті пайдаланып қалуы керек. Әр қазақстандық нарықтық қоғамда өмір сүруге лайық болмай мемлекет өз бетінше дамиды деу есекдәме ғана. Міне, осыны ұмытпайық! Әдетімізше Қазақстанның бүгінде тұрып-өткеніне баға бердім, келешегіне ғалым көзімен қарауға күш салдым. Ең басты мақсатым – Отаным мен халқым айтқандарымнан өзінің өміріне жарар дән алса дегендік. Сонымен қолыңыздағы көп жылғы ізденіс пен еңбектің жемісі, – деп тұжырымдайды, бұл ғалымның өз сараптамасы көптің игілігіне айналсын деген ізгі тілегінің жемісі болса керек.

Олай болса бұл құнды еңбек студенттер мен профессор оқытушылар құрамының аудиториядағы тар шеңберінен шығып, бүкіл Қазақстанды, ол түгіл бүкіл әлемді шарлап кетеді деген ойдамыз. Себебі Қазақстанның бүгінгі мен болашағына зер сала қарап отырған шетелдіктер қазір жеткілікті. Сондықтан бұл ғылыми еңбек көп оқырмандарға ой салары сөзсіз.

*Шеденов Ө.Қ. э. г. д., профессор.
Шеденова Н.Ө – э. г. д.
Әл-Фараби атындағы ҚҰУ, 2012ж.*